

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 1

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 1. – 704 с.
ISBN 978-617-8763-15-2**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-15-2

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Горяга Оксана Вікторівна КНЯГИНЯ ОЛЬГА – ВИДАТНА ЖІНКА ТА ДЕРЖАВНА ДІЯЧКА	118
Єфремова Наталя Володимирівна ДО ПИТАННЯ ПРО РOLЬ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ЖИТЕЛІВ-ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	121
Корнієнко Ірина Валеріївна ОСВІТА ТА КНИГОДРУКУВАННЯ У ДОБУ ГЕТЬМАНЩИНИ.	124
Завальнюк Ірина Володимирівна ПРАВОВА ЕТНОЛОГІЯ ЯК НАПРЯМ СУЧАСНОГО ПРАВОВИЗНАВСТВА: ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	128
Артур Ліс LEX SALICA ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПИ: МІЖ ЗВИЧАЄМ ТА ПИСАНИМИ НОРМАМИ	131
Любічанківський Ольгерд-Ілля Ілліч ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВІД ПОСТУПОВОГО ВИЗНАННЯ ДО СУЧАСНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ (1970-ТІ – 2025)	134
Саранчук Олександра Валеріївна СОВІСНІ СУДИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ ЯК ФОРМА НАРОДНОГО СУДОЧИНСТВА (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)	137
Еміль Сальчинський ЦЕРЕКВІЦЬКИЙ ТА НЕШАВСЬКИЙ ПРИВІЛЕЇ 1454 РОКУ: ПРИЧИНИ ЇХ ПРИЙНЯТТЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА І ЗНАЧЕННЯ	142
СЕКЦІЯ 4. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	
Львова Єлизавета Олегівна НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	146
Афанасьєва Мар'яна Володимирівна МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ПРИНЦИП ЗАБОРОНИ ПРИМУСОВОЇ АСИМІЛЯЦІЇ	150
Mishyna Natalia LA LIBERTÉ COGNITIVE FACE AUX NEUROTECHNOLOGIES: ENJEUX JURIDIQUES À L'ÈRE DE L'INTELLIGENCE ARTIFICIELLE	153
Кулі-Іванченко Ксенія Костянтинівна ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ ШЛЯХОМ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ ЯК ГАРАНТІЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ В УКРАЇНІ	155
Батан Юрій Дмитрович КОЛЕКТИВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ	158
Волкова Дарія Євгенівна СВОБОДА АСОЦІАЦІЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ ТА СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ	162
Животовська Ірина Юріївна ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ СВІТСЬКОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ПУБЛІЧНО-РЕЛІГІЙНИХ ВІДНОСИН	165
Іванцова Зоя Анатоліївна КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ АЛГОРИТМІЧНОГО ВПЛИВУ	169
Панасюк Віта Миколаївна ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ТА ПІДТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ	171

ційної політики: концептуальні підходи до розуміння сутності та ролі в розвитку місцевого самоврядування. Transformational vectors of public administration, law, and humanities in the development of the modern educational system : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. P. 14-46. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/692>

4. Про Національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18 жовтня 2001 року № 992/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001#Text>

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 49. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_c16

6. Янюк Н. В. Запобігання корупції на публічній службі: правове регулювання в Україні та досвід країн Європейського Союзу. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union* : Collective monograph. Riga : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. P. 1144-1162.

7. Президент України Петро Порошенко підписав антикорупційні закони. *Офіційний сайт Національної Асоціації Адвокатів України*. URL: <http://radako.com.ua/news/prezident-ukrayinipetro-poroshenko-pidpisav-antikorupciyni-zakoni>.

8. Баймуратов М., Кофман Б., Єфремова Н. Муніципальна антикорупційна політика: концептуальні підходи до розуміння сутності та визначення ролі і значення в розвитку територіальної громади. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право*. Ужгород. 2025. Вип. 92(1). С. 166-174. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/92-ch-1>

Ключові слова: правова освіта, боротьба з корупцією, розвиток територіальної громади, реформа державної служби України.

Key words: legal education, fight against corruption, development of territorial community, reform of the civil service of Ukraine.

Корнієнко Ірина Валеріївна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри історії держави і права,

кандидат юридичних наук, доцент

ОСВІТА ТА КНИГОДРУКУВАННЯ У ДОБУ ГЕТЬМАНЩИНИ

Історія України доби Гетьманщини – це етап становлення української державності, що став знаковим у процесі формування національної самосвідомості та політичної культури. Саме в цей період було закладено ідеологічні та інституційні підвалини майбутньої держави, що виявилось у розвитку політичної, соціальної й духовної сфер суспільства. Гетьманщина увійшла в історію як час розквіту національної культури, науки та мистецтва: з'являлися видатні пам'ятки архітектури, розвивалося літературне життя, поширювалася художня тради-

ція, а духовна музика набувала особливого звучання. Усі ці процеси справили відчутний вплив на подальшу еволюцію української історії та формування її культурного обличчя [1, с. 4].

У другій половині XVII – наприкінці XVIII століття освіта та книгодрукування в межах Гетьманщини утворили тісно взаємопов'язану систему, що стала основою інтелектуального й культурного розвитку суспільства. Освітні заклади – братські та парафіяльні школи, а також колегіуми – відігравали важливу роль у поширенні знань, водночас формуючи попит на навчальну, богословську й світську літературу. Друкарні, більшість з яких діяли при монастирях або братствах, забезпечували цей попит, випускаючи книги, що сприяли розвитку освіти, поширенню грамотності та збереженню культурної тягlostі. Саме вони стали чинником формування української письмової культури, у якій гармонійно поєднувалися церковнослов'янська традиція та місцеві мовні особливості, що відбилось в унікальному мовно-стилістичному колориті видань доби Гетьманщини [2, с.162; 149].

Розвиток освіти в добу Гетьманщини був однією з ключових передумов реалізації державницьких і культурних проєктів, що мали на меті зміцнення української ідентичності. Витоки цього процесу сягають діяльності братств кінця XVI століття, які заклали основу освітньої системи, а також таких визначних діячів, як гетьман Петро Сагайдачний, отаман Іван Петражицький та митрополит Петро Могила. Саме вони сприяли поширенню ідеї освіти як суспільної потреби та складової національного розвитку. У період Гетьманщини освіта набула демократичного характеру, ставши вираженням прагнення українського народу до самопізнання, духовного зростання й державної самостійності. До кінця XVII століття сформувалася певна система початкової освіти, що охоплювала різні прошарки населення. Архівні джерела свідчать, що вже у 1732 році на території Слобідської України функціонувало 129 шкіл, а в період між 1740 і 1748 роками у семи з десяти полків Гетьманщини діяло 866 навчальних закладів. Це свідчить про доволі широкий доступ до освіти для дітей із козацьких, міщанських і навіть селянських родин, не кажучи вже про шляхетські родини. Хоча рівень викладання у багатьох школах, де навчали дяки, не завжди відповідав високим освітнім стандартам, саме там формувалися основи грамотності, любові до рідної мови й народної культури [3, с. 176].

Вплив народної та церковної традицій на освіту цього періоду можна простежити через постаті видатних діячів української культури. Так, у творчості Григорія Сковороди та Тараса Шевченка відчутна тісна єдність народного світогляду, церковної моралі та шкільної освіти. Дослідники припускають, що мовна і поетична своєрідність Шевченка значною мірою зумовлена впливом так званих шкіл-дяківок, які у Наддніпрянщині продовжували традиції братських шкіл і Києво-Могилянської академії. Саме там майбутній поет познайомився з релігійними текстами, творами Сковороди, народними піснями та псалмами, що згодом сформували його духовно-культурне підґрунтя. Особливе місце в освіт-

ньому та культурному просторі Гетьманщини належить Києво-Могилянській академії – одному з перших вищих навчальних закладів Східної Європи. Її історія починається з Київської братської школи, заснованої 1615 року, яка у 1632 році об'єдналася зі школою при Києво-Печерській лаврі, утворивши Києво-Могилянську колегію. Сучасники сприймали цей навчальний заклад як академію європейського зразка, хоча офіційного статусу університету він набув лише у 1701 році. Академія стала справжнім осередком освіти, науки та духовності, виховавши покоління діячів, які зробили вагомий внесок у розвиток української культури та державності [3, с. 176].

У системі освіти доби Гетьманщини простежувалася чітка ієрархія – від початкового рівня до вищої освіти, що свідчить про її достатньо розвинену структуру. Початкові знання здобувалися у братських, церковних, монастирських та січових школах, які діяли при полкових канцеляріях. Навчання охоплювало практично всі верстви населення – навіть діти-сироти мали можливість навчатися грамоті в церковних школах або у мандрівних дяків, що свідчить про високий рівень освітньої інклюзивності того часу. Середня освіта представлена народними училищами, семінаріями та колегіумами, які виконували не лише навчальну, а й виховну функцію, готуючи служителів церкви, урядовців та вчителів. Центральним осередком вищої освіти залишалася Києво-Могилянська академія – унікальний інтелектуальний центр, що поєднував традиції православної духовності з елементами західноєвропейської науки. Освітні програми в навчальних закладах включали вивчення граматики, арифметики, Святого Письма, історії, географії, фізики, архітектури, малювання – дисциплін, які формували гармонійно розвинену особистість та забезпечували інтелектуальне зростання суспільства [4, с. 56-57].

Водночас, друкарська справа – невід'ємна частина культурного поступу – зазнавала значного тиску з боку російського самодержавства. Після підпорядкування Київської митрополії московському патріархату у 1686 р. діяльність Києво-Печерської та Чернігівської друкарень, які відігравали провідну роль у поширенні освіти та духовності, була суттєво обмежена. Ці друкарні видавали богослужбові тексти та твори визначних діячів доби – І. Гізеля, А. Радивиловського, Л. Барановича, Д. Туптала та інших. Проте московські церковні ієрархи вбачали у київських книгах «чужі» впливи, зокрема грецькі та західноєвропейські ідеї, які вважали «мудрованими» і небезпечними. Це призвело до засудження на соборі 1690 р. творів Симеона Полоцького, Петра Могили, Іоанікія Галятовського, а також до спалення книг Кирила Ставровецького. Остаточним ударом по українському книгодрукуванню став указ Петра I від 5 жовтня 1720 р., який забороняв друкувати будь-які книги, окрім церковних, і лише за зразком «великоросійських видань». Цей акт фактично поставив крапку в розвитку самобутньої української друкарської традиції того часу [5].

Отже, освіта та книгодрукування в добу Гетьманщини стали потужними чинниками національного відродження, духовного поступу й культурного са-

моствердження українського народу. Саме через освітні інституції – братські школи, колегіуми, Києво-Могилянську академію – формувався інтелектуальний прошарок суспільства, який зберігав і розвивав традиції української державності. Книгодрукування, у свою чергу, забезпечувало духовну єдність і підтримувало освітній процес, незважаючи на цензурні обмеження з боку московської влади. У цей період було створено міцний фундамент української науки, літератури та просвітництва, що згодом став основою для подальшого становлення національної культури й формування модерної української нації.

Список використаних джерел:

1. Петrenchenko I. Є. Історія України доби Гетьманщини: навчально-методичний посібник. Чернігів: Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2022. 112 с.
2. Potapenko S. Family Library as a Site of Memory: the Rozumovskys' Razumovskys' Book Collection from the Mid-Eighteenth to the Early Twenty-First Century. *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*. 2023. № 10. P. 146-168.
3. Левицька Н. М. Українська освіта у новочасному європейському вимірі (II пол. XVII – XVIII ст.). *Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference. Bordeaux, France*. 2021. С. 174-177.
4. Левицька Н. М. Розвиток освіти та наукових знань в добу бароко як свідчення духовного поступу українського народу. *The XXIV International Scientific and Practical Conference «Current scientific opinions on the development of current education»*. 2023. С. 56-60.
5. Береговий С. І., Левицька Н. М. Епохи розвитку української та світової культури у визначних пам'ятках і шедеврах: навчально-наочний посібник. Київ: НУХТ, 2017. 224 с.

Ключові слова: Гетьманщина, освіта, книгодрукування, братські школи, Києво-Могилянська академія, українська культура, історичний розвиток, національне відродження.

Key words: Hetmanshchyna, education, book printing, brotherhood schools, Kyiv-Mohyla Academy, Ukrainian culture, historical development, national revival.